

سیاست‌گذاری سبک زندگی ایرانی – اسلامی در جمهوری اسلامی ایران: تحلیل اسناد بالادستی (۱۳۶۸ تا ۱۴۰۱)

الهام کرمی^۱ | میثم فرخی^۲

چکیده:

سبک زندگی یکی از مهم‌ترین ابعاد تمدن اسلامی و به‌عبارتی بخش حقیقی و اصلی آن است که از سال ۱۳۹۱، با تأکید ویژه مقام معظم رهبری، مورد توجه و موضوع پژوهش‌های بسیاری، قرار گرفته است. در پژوهش حاضر، تحولات سیاست‌گذاری سبک زندگی در جمهوری اسلامی ایران در بازه زمانی ۱۳۶۸ تا ۱۴۰۱ در اسناد سیاستی و بالادستی مورد بررسی و تحلیل قرار گرفته است. شاخص‌های سبک زندگی در این پژوهش، مصرف (فرهنگی، خوراک، پوشش)، اوقات فراغت، مدیریت بدن و دین‌داری بوده است. جهت‌گیری اصلی این پژوهش، کاربردی و هدف آن، اکتشافی بوده که با استفاده از روش اسنادی، اطلاعات مورد نیاز گردآوری شده و مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفته است. پژوهش‌مبنایی با استفاده از رویکرد توصیفی — تحلیلی نوشته شده و داده‌ها نیز با استفاده از تکنیک تحلیل مضمون استخراج شده‌اند. نتایج به‌دست آمده در این پژوهش، نشان می‌دهد که به‌صورت خاص، مصرف فرهنگی در برنامه‌های اول تا چهارم توسعه (۱۳۶۸ تا ۱۳۸۳) خیلی مورد توجه نبوده و تنها بر استفاده از رسانه‌های داخلی، تأکید شده است. از سال ۱۳۷۰، ترویج فرهنگ استفاده از سینما، افزایش تولیدات سینمایی و هنری، حمایت از مراکز تولیدکننده موسیقی ایرانی، حمایت از فیلم‌های مکتبی و غنی، ممانعت از ترویج ابتذال در محصولات سینمایی، ترویج فرهنگ کتابخوانی در زمینه‌های مختلف و برای گروه‌های سنی متفاوت مورد تأکید قرار گرفته است. شاخص دین‌داری و معرف ظاهر اسلامی بیش از سایر شاخص‌ها مورد توجه و تأکید قرار گرفته و مصرف فرهنگی، مدیریت بدن و اوقات فراغت، در درجه دوم تا چهارم اهمیت قرار داشته است.

کلیدواژه‌ها: فرهنگ، سیاست‌گذاری فرهنگی، سبک زندگی، اسناد بالادستی.

۳۳

سال یازدهم
اسفند ۱۴۰۴

مقاله پژوهشی

تاریخ دریافت:
۱۴۰۲/۱۱/۱۲

تاریخ پذیرش:
۱۴۰۳/۰۸/۲۷
ص: ۳۶-۱

شاپای: ۲۷۱۷-۰۸۷ X
الکترونیکی: ۲۷۱۷-۰۸۸

۱. نویسنده مسئول: دانشجوی دکتری سیاست‌گذاری فرهنگی دانشگاه امام حسین (ع)

Email: madineh213@gmail.com

۲. دانشیار گروه ارتباطات و مطالعات فرهنگی دانشکده رفاه تهران.

مقدمه و بیان مسئله

امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی) مطرح شد و در واقع شاخص اصلی تحقق تمدن نوین اسلامی از نظر ایشان، مسائلی است که متن زندگی را تشکیل داده و به‌عنوان بخش حقیقی و روح تمدن اسلامی مطرح می‌شود و این همان سبک زندگی است که در بیانات ایشان، از موارد متعددی چون مسئله خانواده، سبک ازدواج، نوع مسکن، نوع لباس، الگوی مصرف، نوع خوراک، نوع آشپزی، تفریحات، مسئله خط، مسئله زبان، مسئله کسب و کار، سفرها، نظافت و طهارت، رفتار در محل کار، رفتار در دانشگاه و مدرسه، رفتار در فعالیت سیاسی، ورزش و رسانه‌ای که در اختیار ماست، رفتار با پدر و مادر، همسر و فرزندان، رفتار با پلیس، رفتار با مأمور دولت، رفتار با دوست و دشمن، رفتار با بیگانه و ... تشکیل می‌شود. (بیانات در دیدار جوانان استان خراسان شمالی، خامنه‌ای، ۱۳۹۱/۰۷/۲۳) طرح سبک زندگی به‌عنوان توصیه هفتم مقام معظم رهبری در بیانیه گام دوم انقلاب نیز نشان می‌دهد که لزوم آسیب شناسی آن، از اهمیت و اولویت ویژه‌ای برخوردار است. سبک زندگی اسلامی و رواج ارزش‌های اخلاقی اسلام به‌گونه‌ای که جزو ارزش‌های اصلی جامعه محسوب شود، یکی از ارکان تداوم انقلاب اسلامی است. (بیانات در دیدار اقشار مختلف مردم در سالروز میلاد پیامبر اکرم و امام جعفر صادق (ص)، خامنه‌ای، ۱۳۶۸/۰۷/۲۶) قطعاً اجرایی شدن سبک زندگی به‌ویژه با پسوند اسلامی — ایرانی آن، نیازمند برنامه‌ها، برنامه‌ریزی‌ها و سیاست‌گذاری‌های خرد و کلان و همچنین رسانه‌ای، آموزشی، تربیتی و ... است.

مفهوم سیاست فرهنگی و سیاست‌گذاری فرهنگی از جمله مفاهیمی است که در سال‌های اخیر بیش از پیش مورد توجه قرار گرفته و نقش دولت‌ها در برنامه‌ریزی فرهنگی و شکل دادن به سیاست‌های فرهنگی اهمیت یافته است. سیاست‌گذاری فرهنگ و مسائل مرتبط با آن پس از انقلاب اسلامی و در نظام جمهوری اسلامی، با وجود اهمیتی که داشته و دارد و به‌رغم تلاش‌ها و اقدامات انجام‌شده، با فرازونشیب‌های زیادی روبه‌رو شده و به دلیل ابهام در مرجعیت سیاست‌گذاری، در مجموع آن‌گونه که باید با هدف یا اهداف مشخصی دنبال نشد؛ سازمان‌ها و نهادهای فرهنگی بسیاری پس از انقلاب اسلامی تأسیس شد و اهداف متنوع و گسترده‌ای سرلوحه برنامه‌های آن‌ها قرار گرفت اما کارکرد این سازمان‌ها رضایت‌بخش نبوده و از اهداف اولیه تأسیس

نیز فاصله گرفته‌اند. با توجه به موارد ذکر شده، می‌توان اذعان نمود که عدم وجود مرجعیت یکپارچه در سیاست‌گذاری فرهنگی کشور، یکی از مهم‌ترین چالش‌های پیش روی ماست که موجب چندگانگی فرهنگی شده است. با توجه به مشکلات و چالش‌های حاکم بر سیاست‌گذاری فرهنگی جمهوری اسلامی ایران، یکی از مسائل مهم فرهنگی، تعدد مراکز تصمیم‌ساز و سیاست‌گذاران فرهنگی و در پی آن، تعدد مرجعیت در نظام فرهنگی ایران است. (رمضانی و دیگران، ۱۳۹۸)

مبانی نظری

۱. تعاریف و اصطلاحات

سبک زندگی؛ سبک زندگی^۱ یکی از واژه‌های سهل‌ممتنع در علوم انسانی و اجتماعی است. اکثر نظریه‌پردازان و کارشناسانی که به صورت خاص آن را مورد بررسی قرار داده‌اند، در عین حال که تعاریفی در حد و وسع خود از سبک زندگی ارائه می‌دهند، به این مسئله اذعان دارند که تعریفی جامع و مانع نمی‌توان برای آن در نظر گرفت. با توجه به مسائل اصلی که در هر یک از تعاریف ارائه شده مورد تأکید قرار گرفته است، می‌توان آن‌ها را به تفکیک در دو گروه اصلی بعد ذهنی (عقاید، باورها و ارزش‌ها) و بعد عینی (نگرش‌ها و کنش‌ها) جای داد. در ادامه لازم است که این واژه در دانشنامه‌ها که در برخی موارد تعاریف متفاوتی از آن ارائه کرده‌اند، مورد بررسی قرار گیرد:

"درآمدی بر دایره‌المعارف علوم اجتماعی" در تعریف سبک زندگی، چنین آورده است:
«عادات، آداب و شیوه‌های گذران حیات.» (ساروخانی، ۱۳۸۰: ۴۴۲)

ادگار و سجویک^۲ در کتاب "مفاهیم بنیادی نظریه فرهنگی" با تأکید بر الگوی مصرف و همچنین نقش تبلیغات و رسانه‌های جمعی بر جهت‌دهی به گرایش‌های افراد در تعریف سبک زندگی نوشته‌اند: «مفهوم سبک زندگی آن گونه که در جامعه‌شناسی دهه‌های ۱۹۶۰ و ۱۹۷۰ شکل گرفت، بر انواع الگوهای رایج مصرف و بهره‌گیری (از مواد و کالاهای نمادین) در میان گروه‌ها و طبقات مختلف اجتماعی دلالت دارد. سبک زندگی آن گونه که در مطالعات فرهنگی مطرح می‌شود، در

۱. Life Style

۲. Andrew Edgar and Peter Sedgwick

کانون هویت فردی یا گروهی قرار می‌گیرد، چرا که فرد هویت خود را به واسطه گزینش‌های معناداری بیان می‌کند که از میان انبوهی از اقلام و الگوهای معین رفتاری ممکن، که حکم رمزگان‌های نمادین را دارند، صورت می‌دهد. گزینش یک سبک زندگی خاص ممکن است همچون شکلی از مقاومت در برابر نظم اجتماعی حاکم جلوه کند. به هر حال در تجزیه و تحلیل سبک‌های زندگی باید مشخص کرد که گزینش یک سبک زندگی معین تا چه حد حاصل انتخابی اصالتاً آزاد و تا چه حد متأثر از حضور تبلیغات و رسانه‌های جمعی در زندگی روزمره بوده است، چرا که تبلیغات و رسانه‌ها می‌کوشند به این وسیله فرد را در نظم اجتماعی حاکم ادغام کنند.» (ادگار و سجویک، ۱۳۸۷: ۱۷۰)

"فرهنگ علوم اجتماعی" بیرو^۱ نیز در تعریف آن نوشته است که در بحث از نوع زندگی، چگونگی جریان حیات و شیوه زندگی انسان‌ها، چه فردی و چه گروهی مورد نظر قرار می‌گیرند. علاوه بر این، این واژه هم برخی از اشکالات حیات فردی و اجتماعی و هم نوعی فعالیت را می‌رساند. همچنین عوامل اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی را که با مفهوم سطح زندگی مطرح نمی‌شوند، در بر می‌گیرد، نظیر چگونگی استفاده از درآمد، طول زمان کار، طول سال‌های آموزش، شیوه لباس پوشیدن، تغذیه، نحوه آرایش محل سکونت و رفتارهای فرهنگی و دینی و... پایگاه اجتماعی، مرتبت حرفه‌ای، طبقه اجتماعی، فرهنگ، زمینه بومی، جغرافیایی، اجتماعی و نوع تمدن، تعیین کننده گونه‌های مختلف نوع زندگی هستند. هرچند اصطلاح نوع زندگی کلی و اکثر معنایش نامشخص است، لیکن محتوای بارز آن، امکان ژرفانگری‌های مفید را به دانش اقتصاد می‌دهد و آنرا و می‌دارد که عوامل جامعه‌شناختی بسیاری را مورد توجه قرار دهد. (بیرو، ۱۳۸۰: ۲۰۶) اما برایان ترنر^۲ در "فرهنگ علوم اجتماعی کمبریج" به صورت مفصل سبک زندگی را مورد بررسی قرار داده و به ویژگی اصلی آن که عامل تمایز و تفاوت میان افراد، گروه‌ها و فرهنگ‌ها بوده، اشاره کرده است: «سبک زندگی اشاره دارد به الگوهای نسبتاً متمایز عمل و فرهنگ که باعث افتراق افراد (مردم) می‌شود. در همین راستا، مطالعه شیوه‌های زندگی، با شیوه افراد در چگونگی انجام رفتارهای الگویی و جمعی ساخته شده در زندگی، کمتر مرتبط است. بسیاری از جامعه‌شناسان از سبک زندگی به جای واژه‌های دیگری مانند خرده فرهنگ استفاده

۱. Alain Birou

۲. Bryan S. Turner

کرده‌اند و این ضرورتاً بدین معنا نیست که یک انحراف نسبت به فرهنگ غالب صورت گرفته است. در عوض مطالعه سبک زندگی برای تأکید بر تفاوت‌ها و تمایزها در سطح عمل و در چارچوب وسیع‌تری از فرهنگ و قدرت، استفاده می‌شود.» (Turner, ۲۰۰۶: ۳۳۹)

ترنر اکثر جامعه‌شناسان را تابع بوردیو می‌داند که بر بعد متمایزکننده بودن سبک زندگی تأکید کرده‌اند: «به طور خاص، بسیاری از جامعه‌شناسان از پیر بوردیو (۱۹۷۹) تبعیت می‌کنند با تأکید بر اینکه چگونه سبک زندگی در جوامع مدرن طبقه‌بندی شده، به تمایز برخی گروه‌ها از دیگران با فراهم کردن شرایط همبستگی درون گروهی، خدمت می‌کند.» (همان)

در ادامه تشریح این مفهوم، ترنر به سبک زندگی طبقه خاصی از جامعه اشاره می‌کند که با در اختیار داشتن منابع قدرت و ثروت، برای به دست آوردن مشروعیت اجتماعی بیشتر تلاش می‌کنند. هر چند این مسئله تنها یکی از انواع سبک زندگی را نشان می‌دهد اما به خوبی می‌تواند تأثیر پذیری آن را از پایگاه اجتماعی که مورد توجه آنتونی گیدنز نیز بوده است را بیان کند: «برخی از سبک‌های زندگی می‌تواند برای به دست آوردن مشروعیت اجتماعی گسترده‌تر از طریق هزینه کردن از ابعاد دیگر زندگی باشد. در این مثال، سبک زندگی به صورت نزدیک با توزیع نابرابر منابع نمادین و قدرت در جامعه ارتباط دارد. علاوه بر این، داشتن یک سبک زندگی به نشانه گذارهای خاص فرهنگی و توانایی ایجاد مرزها بر اساس سلیقه (ذائقه) بستگی دارد. با این حال، کدهای فرهنگی که در خدمت مشروعیت بخشیدن به برخی از گروه‌بندی‌ها هستند، ثابت نیست و موضوع بحث و منازعه جدی و تغییرات فرهنگی است. اخیراً تبعیت از آنتونی گیدنز در مدرنیته و هویت (۱۹۹۱)، روندی برای نگرستن به سبک زندگی به عنوان محصول انعکاسی بوده است و استدلال می‌کند که دارای معانی سیاسی خاصی است که تنها به رقابت محدود نمی‌شود و متأثر از پایگاه اجتماعی است. سبک زندگی در این فهم (درک)، هنوز با پرسش‌های زیادی در رابطه با مشروعیت اجتماعی مواجه است اما به طور روزافزونی بر "ما چگونه باید زندگی کنیم" در دنیای جهانی، متمرکز است.» (همان)

در فرهنگ آکسفورد، سبک زندگی «راه‌هایی که فرد یا گروه بر اساس آن زندگی می‌کند.» (Sydney, ۲۰۰۱: ۷۴۳) تعریف شده است که به عنوان مثال با مهاجرت از کشوری به کشور دیگر می‌تواند تغییر یابد و نحوه پوشش، مبلمان، سرگرمی و... اجزای آن را تشکیل می‌دهد.

به نظر می‌رسد این مفهوم، پس از ناکارآمدی مفهوم «طبقه» جهت توصیف و تحلیل رفتارهای اجتماعی توسط جامعه‌شناسان غرب، به کار گرفته شد. چه این که افرادی از طبقات مختلف، رفتارها و اعمال متفاوت با تعریف آن طبقه داشتند و عملاً مفهوم طبقه را به چالش کشیدند. (همزاده، ۱۳۹۱) از این رو بیشتر تعاریف ارائه شده بر بعد متمایز کننده بودن سبک زندگی، تأثیر آن بر شکل‌گیری ساختارهای مختلف در جامعه و همچنین تعیین قشربندی‌های اجتماعی تأکید داشته‌اند. بحث هویت نیز از جمله مسائل مهمی است که در برخی تعاریف مورد توجه قرار گرفته و تأثیر پایگاه اجتماعی افراد (هویت فردی و گروهی) بر تعیین نوع سبک زندگی آنها بررسی شده است. از نظر نگارنده، تعریفی که همه ابعاد سبک زندگی را در بر می‌گیرد، عبارت است از: هر عملی چه ذهنی و چه عینی (نگرش‌ها، ارزش‌ها، عقاید، باورها و کنش‌ها) که به واسطه اختیار، توسط فرد بروز و ظهور یابد، بر هویت او مؤثر بوده و سبک زندگی او را نشان می‌دهد. به عبارتی دیگر سبک زندگی بر ماهیت و محتوای تعاملات و کنش‌های معنادار افراد در هر جامعه دلالت دارد و مبین اغراض، نیت، معانی و تفاسیر فرد در جریان عمل روزمره و زندگی روزانه است و سبب تمایز و تفکیک افراد از یکدیگر می‌گردد. (کرمی و ساروخانی؛ ۱۳۹۳)

اوقات فراغت^۱: این واژه از ریشه لاتینی Licere به معنای «مجاز بودن» گرفته شده است. فراغت در برابر کار قرار می‌گیرد اما فقط زمان آزاد شده از بازار کار نیست بلکه فعالیتی است غیر اجباری. یعنی مجموعه‌ای از اشتغالات غیر اجباری است که فرد با کمال میل به آن می‌پردازد خواه به منظور استراحت، ایجاد تنوع، گسترش اطلاعات و آموزش خویش بدون توجه به اهداف مادی و مشارکت اجتماعی ارادی. (بیرو، ۱۳۸۰)

مصرف^۲: مصرف شامل عملی است نهایی که از طریق آن کالاها و خدمات حاصل شده، در ارضای نیازها به کار آیند و فرآیند اقتصادی را به سرانجام می‌رسانند. هر مصرفی مستلزم مخارجی است که یا به صورت پول، یا سرمایه و یا با استفاده از ذخیره موجود تحقق می‌پذیرد. عمل مصرف در مقایسه با عمل تولید، فردی‌تر است و با جلوه‌ای نه چندان یکسان برای همگان، رخ می‌نماید. (همان)

۱. leisure
۲. Consumption

دین‌داری: دینی بودن^۱ عنوان عامی است که به هر فرد یا پدیده‌ای که ارزش‌ها و نشانه‌های دینی در آن متجلی باشد، اتلاق می‌شود. تجلی ارزش‌ها و نشانه‌های دینی بودن فرد را در نگرش، گرایش و کنش‌های آشکار و پنهان او می‌توان جست و شناسایی کرد. فرد متدین، از یک سو خود را ملتمز به رعایت فرامین و توصیه‌های دینی می‌داند و از سوی دیگر، اهتمام و ممارست‌های دینی او را به انسانی متفاوت با دیگران بدل می‌سازد. بنابراین به دو طریق یا با دو نشانه می‌توان او را از دیگران باز شناخت. یکی از طریق پایبندی و التزام دینی‌اش^۲ و دیگری از پیامد دینداری^۳ و آثار تدین در فکر و جان و عمل فردی و اجتماعی او. پس دینداری به بیانی کلی یعنی داشتن اهتمام دینی به نحوی که نگرش، گرایش و کنش‌های فرد را متأثر سازد. (شجاعی‌زند، ۱۳۸۴: ۳) طالبان نیز دینداری را مشتمل بر سه بُعد اعتقادات، احساسات و اعمال دانسته که اعتقادات ناظر به بُعد اخلاقی است، احساسات شامل تعلق دینی (به معنای احساس دل‌بستگی به آموزه‌های دین) و اعمال نیز ناظر به انواع کنش‌های خاصی است که از متدینین انتظار می‌رود. (طالبان، ۱۳۸۹)

مدیریت بدن: بدن نوعی دستگاه متحرک و مجموعه‌ای از کنش‌ها و واکنش‌ها است و غوطه‌ور شدن عملی آن در کنش‌های متقابل زندگی روزمره، یکی از ارکان عمده نگاه‌داشت و تحکیم مفهوم منسجم و یکپارچه‌ای از هویت شخصی است. نمای ظاهری بدن مشتمل بر همه ویژگی‌های سطحی پیکر ما است — از جمله طرز پوشش و آرایش — که برای خود و برای افراد دیگر قابل رؤیت است و به‌طور معمول آن‌ها را به عنوان نشانه‌هایی برای تفسیر کنش‌ها به کار می‌گیرند. طرز آراستن چهره و انتخاب لباس، همیشه تا اندازه‌ای وسیله ابراز فردیت بوده است. (کیدنز، ۱۳۹۱: ۱۴۴)

۲. مبانی نظری

مدل مفهومی سبک زندگی

بررسی نظریه‌های مرتبط با سبک زندگی، نشان می‌دهد که تعریف واحد و مؤلفه‌های مشخصی برای سنجش آن وجود ندارد و هر یک از اندیشمندان، سعی بر تحدید آن از بعدی خاص داشته‌اند. نکته قابل توجه این است که در هیچ‌یک از نظریات غربی، تقسیم‌بندی مشخصی از کلیت سبک

۱. religiousness

۲. religious commitment

۳. Consequence of religiosity

زندگی ارائه نگردیده و بیشتر توجهات معطوف به مؤلفه‌ها و شاخص‌های آن است و در برخی موارد، آنچنان به آن‌ها پرداخته شده و بسط داده شده‌اند که مخاطب را در فضایی مبهم رها می‌سازند.

با توجه به پیچیدگی مفهوم سبک زندگی و عدم امکان سنجش آن با تعداد محدودی از مؤلفه‌ها، در اینجا سعی بر این است که این مفهوم با معرف‌ها و مؤلفه‌هایی که از چندین نظریه استخراج شده است سنجیده شود.

مؤلفه‌های سبک زندگی اسلامی - ایرانی

شاخص‌ها	منبع
مصرف (فرهنگی، خوراک، پوشش)	گیدنر، ۱۳۹۱؛ چینی، ۱۳۷۸؛ سوبل ۱۹۸۱؛ فاضلی، ۱۳۸۲؛ بورديو ۱۳۸۰؛ ویلن، ۱۳۸۶
اوقات فراغت	فاضلی، ۱۳۸۲
مدیریت بدن	آزاد ارمکی و چاوشیان، ۱۳۸۱؛ فاضلی، ۱۳۸۲
دین‌داری (التزام دینی / عدم التزام دینی)	شجاعی‌زند، ۱۳۸۴؛ طالبان، ۱۳۸۹

مدل مفهومی پژوهش حاضر برگرفته از تحقیق "بررسی جامعه‌شناختی سبک زندگی در سینمای ایران پس از انقلاب (فیلم‌های اجتماعی پر فروش دهه ۸۰)" نوشته کرمی و ساروخانی (۱۳۹۳) است؛

«سنتی و متجدد» / «اروپایی مآب و متجدد» / «دینی و متجدد»		
ابعاد	شاخص‌ها	
دینداری (پایبندی به ارزش‌های دینی)	نماز و روزه	
	ظاهر اسلامی	
	کمک به دیگران	
	حضور در اماکن مذهبی (مساجد و زیارتگاه‌ها)	
	توکل، قناعت و اعتقاد به رزاقیت خداوند	
	ابراز اعتقاد به وجود خداوند	
	استفاده از واژه‌های لاتین	
	اینترنت	

سبک زندگی	مصرف	فرهنگی	پاپ ایرانی	موسیقی
			سنتی	
			لس آنجلسی	
			خارجی	
			سینما و تئاتر	
			روزنامه	
			کتاب	
		خوراک	فست فود	
			غذاهای مدرن	
			غذاهای سنتی	
	رستوران		مکان صرف غذا	
	کافی شاپ			
	منزل			
	پوشش			قیمت
		مد		
		متفاوت بودن (رنگ و تک بودن)		
		استفاده از کراوات		
مدیریت بدن	آرایش موی سر			
	ورزش برای تندرستی			
	استفاده از زیورآلات			
	جراحی زیبایی			
اوقات فراغت	ارتباط با جنس مخالف			
	شرکت در پارتی			
	مسافرت			
	ارتباط با دوستان			
	حضور در مهمانی خانوادگی			

سبک زندگی ایرانی - اسلامی

سبک زندگی ایرانی - اسلامی در اوایل دهه ۹۰ توسط رهبر معظم انقلاب مطرح شد. رویکرد ایشان درباره مقوله سبک زندگی بر دو پایه رویکرد نگرشی و رفتاری استوار است و معتقدند که باید مبنا و اساس سبک زندگی برگرفته از آموزه‌های قرآنی باشد و برای اینکه سبک زندگی از مرحله نظری به مرحله عملی برسد، لازم است دو مسئله مد نظر قرار گرفته شود: یکی تبیین درست سبک زندگی و دیگری پرهیز از تقلید و الگو سازی ناصحیح. ایشان سبک زندگی را همان عقل معاش دانسته‌اند که در روایات از آن سخن رفته است. این موضوع در حقیقت نرم‌افزار تمدن اسلامی یا ابزار هویت‌ساز آن به شمار می‌رود. از نظر ایشان تمدن نوین اسلامی دو بخش دارد: بخش ابزاری و بخش متنی که قسمت متنی، بخش اساسی و حقیقی این تمدن است و آن چیزهایی است که متن زندگی ما را تشکیل می‌دهد و از آن به عنوان سبک زندگی یاد می‌کنند. از نظر ایشان به طور کلی انسان با هر اعتقادی نیاز دارد برای زندگی خود چهارچوبی داشته باشد و این چهارچوب همان سبک زندگی است. اگر فرد به معنویت اعتقاد داشته باشد که هدف آن رستگاری و فلاح و نجات انسان است، باید به سبک زندگی اهمیت دهد و اگر هم به معنویت اعتقاد نداشته باشد، برای یک زندگی راحت، زندگی برخوردار از امنیت روانی و اخلاقی، باز پرداختن به سبک زندگی مهم است. این چهارچوب در سه سطح ساختن تمدن فرهنگ و پیشرفت جامعه می‌تواند بر یک ملت تأثیر گذار باشد. از منظر آیت‌الله خامنه‌ای هر دو نگرش؛ نگرشی و رفتاری به سبک زندگی مهم است.

الف) رویکرد نگرشی: از نگاه آیت‌الله خامنه‌ای اساس و ریشه سبک زندگی تابعی از تفسیر فردی ما از زندگی است. به این صورت که هر انسانی در زندگی دارای هدف خاص خود است، در نتیجه به طور طبیعی با توجه به آن هدف سبک زندگی خود را انتخاب می‌کند. در واقع ایشان نگرش و بینش فردی را که شکل‌دهنده هدف است، در تعیین سبک زندگی مؤثر می‌دانند. مقام معظم رهبری معتقدند سبک زندگی باید بر اساس نگرش معین شکل و قالب بگیرد و اساس آن هم اعتقادی قوی است. با توجه به این که سبک زندگی مورد نظر ایشان سبک زندگی اسلامی است، معتقدند اجرای سبک زندگی اسلامی باید منطبق با آموزه‌های قرآنی باشد.

ب) رویکرد رفتاری: حضرت آیت الله خامنه‌ای در بخشی دیگر از رویکرد خود به سبک زندگی به جنبه رفتاری و عملکردی آن نیز توجه دارند و معتقدند سبک زندگی به تمام مسائلی برمی‌گردد که نوع و رفتار زندگی انسان را شکل می‌دهند. مسائلی مانند خانواده، سبک ازدواج، نوع مسکن، نوع لباس، الگوی مصرف، نوع خوراک، نوع آشپزی، نوع تفریحات، مسئله خط، زبان، کسب و کار، رفتار ما در محل کار، در دانشگاه، در مدرسه، رفتار ما در فعالیت سیاسی و ... از این دست است. با توجه به دو رویکرد مورد نظر مقام معظم رهبری، می‌توان اظهار داشت که نگرشی آن پایه و اساس رویکرد ایشان به سبک زندگی را تشکیل می‌دهد و به عقیده ایشان برای شکل دادن به آن، باید با آموزه‌های قرآنی مراجعه کرد اما رویکرد دوم یعنی بخش رفتاری آن، متأثر از رویکرد نگرشی است و هر اندازه پایه‌های رویکرد نگرشی ایمان و اعتقادات مستحکم گردد، رویکرد رفتاری نیز متناسب با آن تقویت خواهد شد. (قاسمی شوب و نبوی، ۱۴۰۱).

سیاست گذاری عمومی

از سیاست گذاری عمومی، تعاریف متعددی، ارائه شده است؛ پیر مولر سیاست گذاری عمومی را دولت در عمل تعریف می‌کند. (مولر، ۱۳۷۸: ۱۳) این مفهوم از نظر فیلیپ برود، به معنای تجلی اراده حکومت در عمل (یا خودداری از عمل) است و آن‌ها را می‌توان به عنوان مجموعه‌هایی ساختاری و مرتبط متشکل از مقاصد، تصمیمات و اعمال در نظر گرفت که قابل نسبت به اقتدار عمومی در سطوح محلی، ملی و بین‌المللی هستند. (وحید، ۱۳۸۰: ۱۸۶) الوانی و شریف‌زاده نیز سیاست عمومی را بدین شرح، تعریف کرده‌اند؛ تصمیمات و سیاست‌هایی که به واسطه مراجع مختلف بخش عمومی از قبیل مجلس، دولت و قوه قضاییه که حافظان منافع عمومی در جامعه هستند، اتخاذ می‌شود. دولت در مفهوم کلی آن، نهاد قانونی برای خط‌مشی گذاری عمومی است و به صور مختلف مانند وضع قوانین، ضابطه‌ها و مقررات به تعیین خط‌مشی عمومی می‌پردازد. (الوانی و شریف‌زاده، ۱۳۸۸: ۳). آنچه از تعاریف مطرح شده به دست می‌آید این است که سیاست گذاری عمومی، مجموعه‌ای از کنش‌ها و فعالیت‌های دولت در پاسخ به مسائل اجتماعی است. مسائل اجتماعی نیز در این تعریف، دایره‌ای از موقعیت‌های عمومی هستند که در وضعیت موجود، قابل قبول نبوده و برای حل شدن، نیازمند مداخله است. مواردی چون تخریب محیط‌زیست، امنیت محیط کار، دستیابی به بهداشت و خدمات بهداشتی، حفظ حقوق

شهروندان، تأمین امنیت عمومی و مواردی از این قبیل، در این حوزه قرار می‌گیرند. (فرخی، ۱۳۹۴)

سیاست‌گذاری فرهنگی

دامنه گسترده تعریف فرهنگ در عرصه سیاست‌گذاری آن را به موضوع مورد مناقشه و محل بحث و اختلاف نظر گروه‌های سیاسی، نهادها و سازمان‌های دولتی تبدیل کرده است. تعریف از فرهنگ، تأثیری بر فرآیند سیاست‌گذاری ندارد اما تعریف سیاست‌گذاران از فرهنگ، امری ضروری است چرا که این تعریف از سویی اهداف و مقاصد فرهنگی و از سوی دیگر حوزه عمل، ویژگی‌های مدیران و مدیریت فرهنگی و حتی برنامه‌ریزی‌ها را جهت می‌دهد. این مسئله، یکی از مهم‌ترین چالش‌های سیاست‌گذاری فرهنگی در ایران است. (اشتریان، ۱۳۹۱).

پژوهش‌های انجام‌شده در حوزه سیاست‌گذاری، سرآغاز مداخله دولت در فرهنگ را زمان ایجاد بلدیة در دوره ناصرالدین‌شاه دانسته‌اند که در آن مقطع، دولت وظیفه نظارت بر شیوه حضور مردم در جامعه را بر عهده داشته است و مفهوم امنیت اجتماعی، در حوزه اختیارات حاکمیتی تعریف می‌شد. تحولات دوره ناصرالدین‌شاه مراحل ابتدایی خود را تا سال‌های حاکمیت رضاخان طی کرد و نقطه آغازین سیاست‌گذاری فرهنگی در ایران را می‌توان دوره رضاخان دانست؛ چرا که او دخالت در عرصه فرهنگ را به اوج رساند و در همین دوره، مفاهیم اساسی سیاست‌گذاری فرهنگی پدیدار شد. برخی از این مفاهیم عبارتند از: فرهنگ‌سازی توسط دولت، کنترل فرهنگ، فرهنگ به مثابه عرصه اصلی سیاست، عرصه فرهنگ به مثابه عرصه تربیت نیروی نخبه طبقه حاکم. سیاست‌های فرهنگی جمهوری اسلامی ایران نیز با عنوان «اصول سیاست فرهنگی جمهوری اسلامی ایران» در سال ۱۳۷۱ تهیه و در تاریخ ۲۰ مردادماه همین سال به تصویب شورای عالی انقلاب فرهنگی رسید. بر اساس این سند، سیاست فرهنگی انقلاب اسلامی، برآمده از جهان‌بینی اسلامی است و این شورا مسئولیت نظارت بر سیاست‌گذاری و مدیریت فرهنگی کشور را نیز برعهده دارد. نهاد رسمی اجرای سیاست‌های فرهنگی کشور، وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی و قوانین برنامه‌های توسعه نیز جزو اسناد قابل استناد در این زمینه هستند. در برنامه‌های پنج‌گانه توسعه ۱۳۸۴، ۱۳۸۹ و ۱۳۹۳ اهداف کیفی و کمی بخش فرهنگ مشخص شده‌اند. (رمضانی و دیگران، ۱۳۹۸)

پیشینه پژوهش

بررسی‌های انجام شده نشان می‌دهد که پژوهش‌های انجام شده در حوزه سیاستگذاری سبک زندگی و در سطح کلان، محدود و انگشت شمار بوده‌اند. با توجه به رویکرد پژوهش حاضر که با نگرشی انتقادی نسبت به روند تحولات سیاستگذاری سبک زندگی در ایران پس از انقلاب اسلامی، نگاشته شده است، به خلاصه این پژوهش‌ها، اشاره می‌گردد:

توحیدلو و ذاکری (۱۴۰۰) در پژوهشی با عنوان "سبک زندگی در برنامه‌های توسعه بعد از انقلاب: تعارض اقتصاد و فرهنگ؟ شکاف در سیاست دغدغه اصلی خود را مطالعه تعارضات درونی در سیاستگذاری‌های فرهنگی در حوزه سبک زندگی در ایران پس از انقلاب، بیان نموده و به این نتیجه رسیده‌اند که بی‌توجهی به واقعیت جامعه و فقدان انسجام، دو ویژگی اصلی سیاستگذاری برنامه‌های توسعه است و بدون توجه به تحولات واقعی جامعه، معطوف به تحقق نظام ارزشی سیاستگذار بوده‌اند. همچنین بی‌توجهی به تأثیر و تأثرات دو میدان اقتصاد و فرهنگ، موجب شده است که نتایج سیاست‌های تعدیل اقتصادی یعنی رواج مصرف‌گرایی، تجمل، فساد گسترده در خصوصی‌سازی و شکل‌گیری طبقات صاحب سرمایه نزدیک به حاکمیت که از سبک زندگی متفاوت از سبک زندگی و ارزش‌های مطلوب حاکمیت برخوردار بوده‌اند، به‌طور مداوم سیاست‌های مطلوب سیاستگذار حوزه فرهنگ را نقض کنند.

قاسمی شوب و نبوی (۱۴۰۱) نیز در پژوهشی با عنوان "بررسی سبک زندگی از منظر آیت‌الله خامنه‌ای با تأکید بر رویکرد، مبنا و نحوه اجرا" با استفاده از روش توصیفی تحلیلی به بررسی اندیشه‌های مقام معظم رهبری در زمینه سبک زندگی در سه محور «رویکرد»، «مبنا» و «عملکرد»، پرداخته‌اند. در نهایت، رویکرد رهبر معظم انقلاب درباره مقوله سبک زندگی، بر دو پایه رویکرد «نگرشی» و «رفتاری» استوار است. ایشان معتقدند که باید مبنا و اساس سبک زندگی، برگرفته از آموزه‌های قرآنی باشد و برای این که سبک زندگی از مرحله نظری به مرحله عملی برسد، لازم است دو مسئله مورد توجه قرار گیرد؛ تبیین درست سبک زندگی و پرهیز از تقلید و الگوسازی ناصحیح.

سراج‌زاده و باقری (۱۳۹۶) پژوهشی با عنوان "تحلیل نظام‌مند پژوهش‌های سبک زندگی بعد از دهه ۸۰" با هدف شناخت روند پژوهش‌های با تمرکز بر کم و کیف دانش تولید شده در این

حوزه انجام داده‌اند. در این پژوهش، ۵۹ منبع علمی؛ مقاله، پایان‌نامه و کتاب (حاصل پژوهش و مجموعه مقالات پژوهشی) مورد بررسی قرار گرفته و نتایج آن نشان می‌دهد که بیش از دوسوم پژوهش‌های سبک زندگی بین سال‌های ۱۳۸۵ تا ۱۳۹۰ انجام شده و شش گونه سبک زندگی از آن‌ها استخراج شده است؛ سبک زندگی شبه‌مدرن (۳۴,۱۲ درصد)، پیشامدرن یا سنتی (۲۸,۹۴ درصد)، لذت‌محور، علم‌محور، جهان‌محلی و ورزش‌محور. توجه به سبک زندگی با تمرکز بر بررسی رابطه آن با متغیرهای سرمایه فرهنگی، سرمایه اقتصادی و دین‌داری بیشترین میزان بررسی در این عرصه را به خود اختصاص داده است.

در پژوهش‌های توحیدلو و ذاکری، صرفاً در برنامه‌های توسعه بعد از انقلاب، بررسی شده، قاسمی شوب و نبوی نیز سبک زندگی را تنها در بیانات مقام معظم رهبری مورد بررسی قرار داده‌اند و سراج‌زاده و باقری نیز تنها روند پژوهش‌های انجام‌شده در حوزه سبک زندگی بعد از دهه ۸۰ را مورد بحث و بررسی قرار داده‌اند. این در حالی است که در تحقیق پیش رو، سبک زندگی در همه اسناد بالادستی جمهوری اسلامی مورد توجه قرار گرفته و برنامه‌های توسعه، یکی از اسناد مذکور است، لذا تحقیق پیش رو از جامعیت در حوزه شاخص‌های سبک زندگی و منابع مورد بررسی، برخوردار است.

روش‌شناسی پژوهش

جهت‌گیری اصلی این پژوهش، کاربردی و هدف آن، اکتشافی است که با استفاده از روش اسنادی، اطلاعات مورد نیاز گردآوری شده و مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفته است. پژوهش مبنایی با استفاده از رویکرد توصیفی تحلیلی نوشته شده و داده‌ها نیز با استفاده از تکنیک تحلیل مضمون^۱ استخراج شده‌اند. تحلیل مضمون شیوه‌ای در روش پژوهش کیفی است که بر شناسایی، تحلیل و تفسیر الگوی معانی داده‌های کیفی تمرکز دارد. مضمون یا تم عنصر کلیدی در این روش است. مضمون‌ها بارزترین واحدهایی هستند که در تجزیه و تحلیل محتوا باید مورد توجه قرار گیرند و منظور از مضامین، معنای خاصی است که از یک کلمه یا جمله یا پاراگراف برداشت می‌شود. اسناد بالادستی مرتبط با حوزه سبک زندگی، بر اساس مؤلفه‌های آن شامل؛ مصرف

۱. Term Analysis

(فرهنگی، خوراک، پوشش)، اوقات فراغت، مدیریت و دین‌داری (التزام دینی / عدم التزام دینی) تفکیک شده و تحولات سیاست‌گذاری مرتبط با هر مؤلفه، به صورت مجزا تحلیل می‌گردد.

اهم اسناد سیاستی که در این پژوهش مورد بررسی قرار گرفتند	
ردیف	عنوان
۱	بیانات مقام معظم رهبری
۲	سیاست‌های کلی نظام (مصوب مجمع تشخیص مصلحت نظام)
۳	لوائح دولت
۴	آیین‌نامه‌های دولت (مصوب هیئت وزیران)
۵	برنامه‌های توسعه (اول تا ششم)
۶	شورای عالی انقلاب فرهنگی
۷	شورای فرهنگ عمومی

سؤالات پژوهش

- ۱- کدام‌یک از شاخص‌های سبک زندگی ایرانی - اسلامی در اسناد بالادستی جمهوری اسلامی از سال ۱۳۶۸ تا ۱۴۰۱ مورد توجه قرار گرفته است؟
- ۲- سیر تحولات سیاست‌گذاری در این حوزه، چگونه بوده است؟

یافته‌های پژوهش

ابتدا ذیل اهم مؤلفه‌های مفهومی سبک زندگی اسلامی - ایرانی که در جدولی با این عنوان در پژوهش آمده، بندهای سیاستی مرتبط و ناظر به مسئله مذکور از اسناد ذکر شده، گزینش و اتخاذ شده و در جداول مرتبط مورد تحلیل و ارزیابی قرار گرفته است. لازم به ذکر است که با توجه به حجم گسترده تحلیل اسناد بالادستی جمهوری ایران (مرتبط با حوزه سبک زندگی ایرانی - اسلامی) فقط چند مسئله به عنوان نمونه مورد بررسی قرار گرفته است. جدول‌های مربوط به هر شاخص و مؤلفه، شامل سه محور و حوزه است: ۱- محتوای پیام یا متن سیاست که شامل عبارتی از پیام یا جان‌مایه و محور بند یا ماده سیاستی ناظر به مسئله مرتبط با آن است، ۲- تحلیل سیاست: مفهوم پیام یا بند و ماده سیاستی ناظر به مؤلفه مذکور و ۳- عنوان سخنرانی یا نام سندی است که پیام یا بند و ماده سیاستی ناظر به مسئله موردنظر، از این سند، استخراج شده است.

محور اول: مصرف (فرهنگی، خوراک، پوشش)

مصرف گسترده‌ترین مفهوم سنجیده شده در این پژوهش است که سه بعد مصرف فرهنگی (استفاده از واژه‌های لاتین، اینترنت، انواع موسیقی، سینما و تئاتر، روزنامه و کتاب)، خوراک (فست‌فود، غذاهای مدرن، غذاهای سنتی) و پوشش (لباس‌های گران‌قیمت، مُد، متفاوت بودن و استفاده از کراوات) را شامل می‌شود.

بررسی‌های انجام شده نشان می‌دهد که به‌صورت خاص، مصرف فرهنگی در برنامه اول توسعه (۱۳۶۸) و اسناد بالادستی تا سال ۱۳۷۰، خیلی مورد توجه نبوده و تنها بر استفاده از رسانه‌های داخلی، تأکید شده است. به‌عنوان مثال در برنامه دوم توسعه، گسترش و بهبود پوشش شبکه‌های صدا و سیما، توسعه وسایل ارتباط جمعی اعم از مکتوب و سمعی و بصری، خرید حق امتیاز پخش برنامه‌های مناسب خارجی و افزایش کمی و بهبود کیفی برنامه‌های رادیو تلویزیونی به گونه‌ای که جذب جوانان به فرهنگ بیگانه را به حداقل برساند، مطرح شده و این که باید الگوهای مناسب و الگوسازی در زمینه‌های مختلف علمی، دینی، فرهنگی و ورزشی برای نوجوانان و جوانان در جهت جذب آنان به فرهنگ خودی، صورت گیرد اما از سال ۱۳۷۰ تا ۱۳۸۹ و به‌صورت خاص در برنامه‌های دوم تا پنجم توسعه، ترویج فرهنگ استفاده از سینما و همگانی کردن آن، افزایش تولیدات سینمایی و هنری، حمایت از مراکز تولیدکننده موسیقی ایرانی، حمایت از فیلم‌های مکتبی و غنی، ممانعت از ترویج ابتذال در محصولات سینمایی، تأکید شده است.

به‌نظر می‌رسد تا این دوره، فرهنگ استفاده از سینما بیش از پیش‌بینی‌های انجام‌شده توسط سیاست‌گذاران در میان مردم، جای خود را باز کرده است که موجب می‌شود در برنامه ششم توسعه در سال ۱۳۹۶، بر ترویج فرهنگ کتابخوانی در زمینه‌های مختلف و برای گروه‌های سنی متفاوت، تأکید شود و حتی راهکارهایی برای عملیاتی کردن این اهداف و برنامه‌ها در اسناد مختلف که توسط نهادهای سیاستگذار به تصویب رسیده، ارائه شده است.

«مصرف» در اسناد بالادستی جمهوری اسلامی ایران			
ردیف	محتوا (متن) پیام یا سیاست	تحلیل سیاست	عنوان و تاریخ سند
۱	ایجاد تسهیلات لازم برای گشت‌های علمی، دینی، فرهنگی، ورزشی و تفریحی برای جوانان و دانش‌آموزان و توسعه فضاهای اردویی مناسب و کانون‌های فرهنگی و تربیتی. ارائه الگوهای مناسب و الگوسازی در زمینه‌های مختلف علمی، دینی، فرهنگی و ورزشی برای نوجوانان و جوانان در جهت جذب آنان به فرهنگ خودی.	مصرف فرهنگی؛ تأکید بر گشت‌های ورزشی و الگوی مناسب در این حوزه	برنامه دوم توسعه ۱۳۷۳/۰۹/۲۰
۲	گسترش و بهبود پوشش شبکه‌های صدا و سیما، توسعه و سایل ارتباط جمعی اعم از مکتوب و سمعی و بصری، خرید حق امتیاز پخش برنامه‌های مناسب خارجی و افزایش کمی و بهبود کیفی برنامه‌های رادیو تلویزیونی به گونه‌ای که جذب جوانان به فرهنگ بیگانه را به حداقل برساند.	مصرف فرهنگی و استفاده از رسانه‌های داخلی	برنامه دوم توسعه ۱۳۷۳/۰۹/۲۰
۳	اقدام قانونی لازم برای تأسیس صندوقهای غیردولتی ضمانت به منظور حمایت از تولید، توزیع و صادرات کالاها و خدمات فرهنگی و هنری، سینمایی، مطبوعاتی و ورزشی در سطح ملی و بین‌المللی. به دولت اجازه داده می‌شود تا نیم درصد (۰,۵٪) از اعتبارات دستگاههای موضوع ماده (۱۶۰) این قانون را با پیشنهاد رئیس دستگاه مربوطه برای انجام امور فرهنگی، هنری، سینمایی و مطبوعاتی جهت ترویج فضائل اخلاقی و معارف اسلامی کارکنان خود هزینه نماید.	مصرف فرهنگی؛ گسترش فرهنگ استفاده از سینما	برنامه چهارم توسعه ۱۳۸۳/۰۶/۱۱

۴	از تأسیس شهرکهای سینمایی، تلویزیونی و رسانه‌ای و اداره آنها حمایت مالی و حقوقی نماید.	مصرف فرهنگی؛ گسترش فرهنگ استفاده از سینما	برنامه پنجم توسعه ۱۳۸۹/۱۰/۱۵
۵	طراحی، تولید، توزیع و صدور خدمات و محصولات فرهنگی، هنری و سینمایی، رسانه‌ای، صنایع دستی که موجب ترویج فرهنگ برهنگی، بدحجابی و بی‌حجابی و ابتدال باشند، ممنوع است.	مصرف فرهنگی؛ ممانعت از ترویج ابتدال در محصولات سینمایی	برنامه پنجم توسعه ۱۳۸۹/۱۰/۱۵
۶	دولت مکلف است تمهیدات لازم را نسبت به توسعه فرهنگ کتابخوانی با اولویت کتابخانه‌های روستایی در مناطق کمتر توسعه یافته، بر اساس طرح آمایش سرزمین و نیازهای منطقه‌ای با رویکرد تشویق و جذب سرمایه‌گذاری بخش خصوصی و تعاونی در تولید کتاب و محصولات فرهنگی و سایر کالاهای فرهنگی و هنری فراهم کند و تا پایان سال اول اجرای قانون برنامه با نرخ رشد سالانه پنج درصد (۵٪) مطابق قانون بودجه سنواتی نسبت به وضعیت موجود در طول اجرای قانون برنامه اقدام نماید.	مصرف فرهنگی؛ ترویج فرهنگ کتابخوانی	برنامه ششم توسعه ۱۳۹۶/۰۱/۱۶
۷	دقت در گزینش آثار سینمایی خارجی به نحوی که این آثار از لحاظ کمیت در حدی نباشند که توجه به آثار سینمایی و سمعی و بصری داخلی در قیاس با آنها کاهش یابد. [...] تلاش برای انتخاب آثاری که از حداقل تعارض یا مخالفت با فرهنگ ایرانی - اسلامی و ارزش‌های اخلاقی مورد قبول جامعه، برخوردار باشند.	توجه به گزینش آثار سینمایی خارجی و تعارض آنها با فرهنگ ایرانی - اسلامی	مصوبه شورای عالی انقلاب فرهنگی (سیاست‌های توزیع و نمایش فیلم‌های سینمایی و مواد سمعی و بصری خارجی) ۱۳۸۴/۰۸/۲۷
۸	ضروری است فعالیت‌های حوزه هنری سازمان در زمینه‌های تربیت هنرمندان متعهد به ارزش‌های دینی و میرز، الگوسازی تولیدات هنری در جنبه‌های ارزشی و فنی، پژوهش در خصوص فنون هنری منطبق با تعالیم اسلامی به‌ویژه در هنرهای نمایشی، موسیقی	توجه به آثار هنری ارزشی و انجام پژوهش درباره انواع موسیقی مشروع و محصولات هنری - دینی	مصوبه شورای عالی انقلاب فرهنگی (را‌هکارهای ارتقای عملکرد سازمان تبلیغات اسلامی) ۱۳۸۶/۰۳/۰۸

نشریه علمی پاسداری فرهنگی انقلاب اسلامی

	مشروع و اصیل و مساعدت در جهانی سازی محصولات هنری - دینی بیش از گذشته ارتقاء یابد.	
۹	کمک به افزایش تولید سینمایی و هنری و نیز نمایش فیلم و اجرای تئاتر در مراکز آموزشی کارگری و کارمندی به منظور همگانی کردن فرهنگ و استفاده از انواع آموزش های تخصصی دولتی و آزاد.	افزایش تولیدات سینمایی و هنری با هدف همگانی کردن استفاده از آنها
۱۰	اجتناب از ترویج موسیقی مبتدل و غربی و تأکید بر موسیقی مشروع، هنری، فاخر و اصیل ایرانی، شناخت موسیقی ملی، مذهبی و عرفانی، گسترش تحقیقات علمی درباره موسیقی، هم اندیشی با موسیقی شناسان متعهد، معرفی آرشو گنجینه موسیقی سازمان صداوسیما به جهانیان، تولید و پخش موسیقی آرام بخش و نیز موسیقی خاطره انگیز انقلاب مورد اهتمام قرار گیرد.	تأکید بر ترویج موسیقی مشروع و فاخر ایرانی و اجتناب از ترویج موسیقی غربی
۱۱	تقویت و ایجاد مراکز و تأسیساتی مانند هنرستان ها، فیلم خانه های ملی، لابراتوار و مراکز سینمایی کشور، استودیوهای بزرگ ضبط موسیقی ایرانی، شهرک سینمایی، فرهنگستان علوم (گروه هنر) و شبکه سراسری خانه های فرهنگ و موزه	حمایت از مراکز سینمایی و استودیوهای موسیقی ایرانی
۱۲	حمایت از گسترش فرهنگ کتاب و کتابخوانی در زمینه های گوناگون از جمله در زمینه کتاب های صوتی، کتاب های الکترونیک و کتاب های ویژه روشندان و ... با همکاری وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی و نهاد کتابخانه های عمومی کشور	حمایت از فرهنگ کتاب و کتابخوانی در زمینه های مختلف
۱۳	جهت دهی و هدایت دستگاه های حکومتی و دولتی در مشارکت: تولید و اکران فیلم های سینمایی ارزشی و منطبق با اهداف نظام مقدس در تعامل با فیلم سازان متعهد و انقلابی و نظارت بر مراحل از تولید تا اکران	حمایت از فیلم های سینمایی ارزشی و منطبق با اهداف نظام اسلامی

۱۴	اهتمام به امر زبان و ادبیات فارسی و تقویت و ترویج و گسترش آن/ پژوهش در فرهنگ عامه و گویش‌های مختلف و جایگزین کردن لغات و اسامی مناسب فارسی/ توسعه و تقویت کرسی‌های زبان و ادبیات فارسی در مراکز علمی و دانشکده‌های داخل و خارج از کشور و نیز تقویت فرهنگستان زبان و ادب فارسی و پاکسازی اماکن از واژه‌ها و اسامی بیگانه	مصرف فرهنگی؛ تأکید بر استفاده از زبان فارسی	اصول سیاست فرهنگی کشور مصوب شورای عالی انقلاب فرهنگی ۱۳۷۱/۰۵/۲۰
۱۵	کمک به تشکیل و گسترش مراکز مستقل و سالم فعالیت‌های فرهنگی و هنری از قبیل کانون‌های قلم، موسیقی، تئاتر و نظایر آن‌ها	مصرف فرهنگی؛ حمایت از کانون‌های موسیقی و فیلم	سیاست‌های لازم به منظور کشف و رشد استعدادها و خلاقیت‌ها و حمایت از محققان و هنرمندان مصوب شورای فرهنگ عمومی ۱۳۷۰/۰۶/۰۴
۱۶	حمایت وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی و سازمان صدا و سیما جمهوری اسلامی از تولیدکنندگان فیلم‌های مکتبی و غنی صرفاً بر اساس مواد آیین‌نامه راهبردی تولیدات سینمایی و ویدیویی و تلویزیونی	حمایت نهادهای فرهنگی از فیلم‌های مکتبی و غنی	فعالیت‌های سینمایی مصوب شورای فرهنگ عمومی ۱۳۷۴/۰۳/۰۱
۱۷	تأمین متون مکتوب و منابع مطالعه مفید متناسب با تقسیمات مخاطبان (سنی، جنسیتی، سطح اطلاعات و...) برنامهریزی در راه‌اندازی و ایجاد و مدیریت مناسب کتابخانه‌های ثابت و سیار در مساجد، مجتمع‌های مسکونی، آپارتمان‌ها، بقاع متبرکه و محل‌های تجمع عمومی و مدارس و دانشگاه‌ها و وسایل حمل و نقل عمومی	ترویج فرهنگ کتابخوانی برای گروه‌های سنتی مختلف و در اماکن متفاوت	سند نهضت مطالعه مفید مصوب شورای فرهنگ عمومی ۱۳۸۹/۰۹/۱۴
۱۸	بهره‌گیری از تبلیغات محیطی برای ترویج فرهنگ کتاب و کتابخوانی با استفاده از ظرفیت شهرداری‌ها با تأکید بر اجرای نشانه‌ها و نمادهای کتاب و کتابخوانی در سطح شهرها با هماهنگی شورای فرهنگ عمومی استان‌ها و شهرستان‌ها	ترویج فرهنگ کتاب و کتابخوانی	مصوبه شورای فرهنگ عمومی کشور ۱۳۹۳/۰۸/۲۳

محور دوم: مدیریت بدن

شاخص مدیریت بدن ذیل عنوان سبک زندگی با چهار معرف: آرایش موی سر، ورزش برای تندرستی، استفاده از زیورآلات و جراحی زیبایی، موردنظر قرار گرفته اما واضح است که به معرف‌هایی چون آرایش موی سر و استفاده از زیورآلات، در اسناد بالادستی پرداخته نمی‌شود. بررسی اسناد سیاستی نشان می‌دهد که تا سال ۱۴۰۱، تنها یک بُعد از ابعاد و معرف‌های مدیریت بدن، مورد توجه مراجع سیاستگذار قرار گرفته و آن، ورزش است که هم در بیانات مقام معظم رهبری و هم در برنامه‌های دوم، چهارم، پنجم و ششم توسعه و هم در مصوبات شورای عالی انقلاب فرهنگی، مورد تأکید قرار گرفته است اما به‌نظر می‌رسد آرایش موی سر و استفاده از زیورآلات و جراحی زیبایی که در سال‌های اخیر بیش از پیش، در جامعه بروز و ظهور یافته، از نظر سیاستگذاران جامعه، از اهمیت زیادی برخوردار نبوده و در اسناد سیاستی مورد توجه قرار نگرفته، در حالی که به‌عنوان مثال، انواع جراحی زیبایی در یک دهه اخیر به‌ویژه در میان جوانان، مورد تقاضا بوده و آسیب‌های آن در رسانه‌ها، مورد بحث بررسی قرار گرفته است. مقام معظم رهبری از سال‌های آغازین انقلاب اسلامی به مسئله ورزش، توجه خاص داشته و همواره دیدارهایی با ورزشکاران برگزار کرده‌اند که نشانه اهمیت این بُعد و شاخص سبک زندگی از منظر ایشان است. به‌عنوان مثال در دیدار با مدال‌آوران المپیک و پارالمپیک در سال ۱۳۹۱، ورزش کردن را حرکت به سمت پرورش استعدادهای جسمانی و بدنی، عنوان کرده‌اند. در برنامه‌های دوم تا ششم توسعه نیز مسائلی چون هدایت جوانان و نوجوانان در عرصه تربیت بدنی، در اختیار قراردادن امکانات و فضاهای فرهنگی کلیه دستگاه‌های دولتی برای اجرای برنامه‌های ورزشی، شناسایی و تکریم مفاخر ورزشی، تأمین بخشی از هزینه‌های تکمیل فیزیکی طرح‌های ورزشی، توسعه ورزش مدارس، ورزش همگانی و فدراسیون‌های بین‌المللی ورزشی، اختصاص بخشی از مالیات بر ارزش افزوده به توسعه اماکن ورزشی مورد توجه قرار گرفته است اما تنها در مصوبه‌ای از شورای عالی انقلاب فرهنگی در سال ۱۳۸۱ با عنوان سیاست‌های بهبود وضع گذران اوقات فراغت زنان و دختران، ورزش بانوان به‌صورت خاص مورد توجه و تأکید قرار گرفته است.

«مدیریت بدن» در اسناد بالادستی جمهوری اسلامی ایران			
ردیف	محتوا (متن) پیام یا سند	تحلیل سیاست	عنوان و تاریخ سند
۱	هدایت جوانان و نوجوانان در عرصه‌های ایمان مذهبی، فرهنگ خودی، خلاقیت، علم، هنر، فن و تربیت بدنی و مناسبات انسانی، خانوادگی و اجتماعی و مشارکت در صحنه‌های فرهنگی، اجتماعی، سیاسی و اقتصادی.	ورزش و مدیریت بدن	برنامه دوم توسعه ۱۳۷۳/۰۹/۲۰
۲	کلیه دستگاه‌های موضوع ماده (۱۶۰) این قانون موظفند امکانات و فضا‌های فرهنگی، هنری و ورزشی متعلق به خود را برای اجرای برنامه‌های فرهنگی، هنری و ورزشی طبق آیین‌نامه‌ای که به تصویب هیئت‌وزیران می‌رسد در اختیار متقاضیان قرار دهند. شناسائی، تکریم و معرفی مفاخر و آفرینش‌های دینی، فرهنگی، ورزشی، هنری، ادبی و علمی کشور، براساس ضوابط شورای عالی انقلاب فرهنگی.	ورزش و مدیریت بدن	برنامه چهارم توسعه ۱۳۸۳/۰۶/۱۱
۳	حداکثر پنجاه درصد (۵۰٪) هزینه تکمیل مراکز فرهنگی، هنری، دینی و قرآنی دارای پیشرفت فیزیکی حداقل پنجاه درصد (۵۰٪) بخش غیردولتی و همچنین احداث اماکن ورزشی همجوار و متعلق به مساجد و کانون‌های فرهنگی ورزشی جوانان بسیج را که تکمیل و بهره‌برداری از آن‌ها برای استفاده عمومی ضروری است بر اساس آیین‌نامه مصوب هیأت وزیران به صورت کمک بلاعوض تأمین نماید.	ورزش و مدیریت بدن	برنامه پنجم توسعه ۱۳۸۹/۱۰/۳۰
۴	بهره‌برداری از اماکن ورزشی سازمان تربیت بدنی در ساعات بلااستفاده جهت ارتقاء سلامت جسمی دانش‌آموزان افزایش سرانه فضا‌های ورزشی دانش‌آموزان	ورزش و مدیریت بدن	برنامه پنجم توسعه ۱۳۸۹/۱۰/۳۰
۵	پیش‌بینی مکان‌های ورزشی برای جامعه روستایی	ورزش و مدیریت بدن	برنامه پنجم توسعه ۱۳۸۹/۱۰/۳۰
۶	دولت مکلف است بیست و هفت صدم درصد (۲۷/۰٪) از کل نه درصد (۹٪) مالیات بر ارزش افزوده را برای توسعه ورزش مدارس، ورزش همگانی، فدراسیون بین‌المللی ورزش‌های زورخانه‌ای و کشتی پهلوانی،	گسترش فرهنگ	برنامه ششم توسعه ۱۳۹۶/۰۱/۱۶

	ورزش همگانی	ورزش روستایی و عشایری، ورزش بانوان و زیرساخت‌های ورزش به‌ویژه در حوزه معلولان و جاذبان اختصاص دهد. این مبلغ در ردیف‌های مربوط به وزارت ورزش و جوانان و وزارت آموزش و پرورش در بودجه سنواتی پیش‌بینی می‌شود و پس از مبادله موافقت‌نامه در اختیار این وزارتخانه‌ها قرار می‌گیرد.	
۷	تأکید بر تشویق به ورزش و گسترش فرهنگ ورزش همگانی.	مصوبات شورای عالی انقلاب فرهنگی (سیاست‌های فرهنگی — اجتماعی بهینه سازی و وضعیت خوابگاه‌های دانشجویان کشور) ۱۳۸۱/۰۵/۲۲	
۸	تأکید بر ورزش و مطالعه	امروز جوان‌های ما بایستی، هم سلامت جسمی، و هم سلامت معنوی، و هم سلامت فکری را با هم داشته باشند و برای خودشان نگه دارند. سلامت جسمی را با ورزش و با تغذیه مناسب؛ سلامت معنوی و قلبی را هم با توجه به خدا، با نماز، با دعا، با توسل، با یاد شهدا؛ سلامت فکری را هم با کتاب‌خوانی تأمین کنید.	بیانات در مراسم جشن تکلیف دانش‌آموزان ۱۳۹۵/۰۹/۲۳
۹	تأکید بر ورزش و پرورش استعداد های جسمانی	وقتی یک جوانی ورزش می‌کند و سختی‌های جسمانی ورزش را تحمل می‌کند و با شوق و ذوق به سمت پرورش استعدادهای جسمانی و بدنی خودش حرکت می‌کند، این عزم راسخ را نشان می‌دهد.	بیانات در دیدار مدال‌آوران المپیک و پارالمپیک ۱۳۹۱/۱۲/۲۱
۱۰	ترغیب زنان به ورزش	ترغیب زنان به امر ورزش به عنوان مروجین و مشوقین ورزش در خانواده و تأثیر سلامتی و شادابی آن‌ها در تأمین سلامت روانی، اجتماعی و فرهنگی خانواده و جامعه.	مصوبات شورای عالی انقلاب فرهنگی (سیاست‌های بهبود وضع گذران اوقات فراغت زنان و دختران) ۱۳۸۱/۱۲/۲۰

محور سوم: اوقات فراغت

شاخص اوقات فراغت ذیل سبک زندگی با پنج شاخص: ارتباط با جنس مخالف، شرکت در پارتی، مسافرت، ارتباط با دوستان و حضور در مهمانی خانوادگی سنجیده می‌شود اما در این پژوهش، متناسب با نوع اسناد مورد بررسی و کلان بودن آن‌ها، تنها چگونگی ارتباط با جنس مخالف، مطرح شده است. بررسی‌های انجام شده نشان می‌دهد که این شاخص، بسیار کمتر از سایر شاخص‌های سبک زندگی اسلامی، در اسناد سیاستی مورد تأکید بوده و به نظر می‌رسد این بُعد به دلیل جنبه حرام دینی بودن و تقبیح شدن آن در احکام شرعی، مورد توجه قرار گرفته است. رهبر معظم انقلاب؛ حضرت آیت‌الله خامنه‌ای (مدظله‌العالی) از سال ۱۳۶۸ به صورت مکرر بر اجتناب از اختلاط زنان و مردان در جامعه تأکید کرده و رعایت مسئله حجاب و عفاف را به عنوان یکی از ابزارهای ممانعت از اختلاط و آمیزش بی‌قید و شرط زن و مرد در جامعه مطرح نموده‌اند. شورای عالی انقلاب فرهنگی نیز از سال ۱۳۷۶ در مصوبات خود بر توجه به فرهنگ حجاب و عفاف در شهرسازی و معماری و همچنین رعایت احکام شرعی در اماکن مختلف از جمله محیط‌های علمی و دانشگاهی تأکید کرده است.

«اوقات فراغت» در اسناد بالادستی جمهوری اسلامی ایران			
ردیف	محتوا (متن) پیام یا سند	تحلیل سیاست	عنوان و تاریخ سند
۱	مسئله‌ی حجاب به معنای منزوی کردن زن نیست. اگر کسی چنین برداشتی از حجاب داشته باشد، برداشتی است کاملاً غلط و انحرافی. مسئله حجاب به معنای جلوگیری از اختلاط و آمیزش بی‌قید و شرط زن و مرد در جامعه است؛ که این [اختلاط] به ضرر جامعه و به ضرر زن و مرد - هر دو؛ بخصوص به ضرر زن - است.	رابطه با جنس مخالف	بیانات در دیدار جمعی از بانوان پزشک به مناسبت میلاد حضرت فاطمه زهرا (سلام‌الله علیها) ۱۳۶۸/۱۰/۲۶
۲	ما زن را به عفت، به عصمت، به حجاب، به عدم اختلاط و آمیزش بی‌حد و مرز میان زن و مرد، به حفظ کرامت انسانی، به آرایش نکردن در مقابل مرد بیگانه دعوت می‌کنیم.	رابطه با جنس مخالف	بیانات در دیدار جمعی از زنان ۱۳۷۱/۰۹/۲۵

۳	به آموزش احکام شرعی مربوط به عفاف و حجاب و آموزش صحیح رفتار زن و مرد با یکدیگر در جامعه و خانواده توجه کافی مبذول شود/ در شهرسازی و معماری باید فرهنگ عفاف و حجاب مد نظر قرار گیرد و محیط کار و نوع برنامه‌ها و استفاده از وسائل و امکانات به نحوی نباشد که خود موجب اختلاط نامناسب زن و مرد شود.	تأکید بر آموزش صحیح رفتار زنان و مردان در جامعه و خانواده و اجتناب از فرهنگ زمینه‌ساز اختلاط نامناسب آنها	مصوبات شورای عالی انقلاب فرهنگی (اصول و مبانی و روش‌های اجرایی گسترش فرهنگ عفاف) ۱۳۷۶/۱۱/۱۴
۴	جهت‌دهی به برنامه‌ها در نحوه گذران اوقات فراغت زنان و اعضای خانواده متناسب با سن، نیازهای جسمی و روانی، خصوصیات اقلیمی و سنت‌ها به منظور کاهش هزینه‌های غیرضروری در زندگی و بهره‌مندی سریع، آسان و ارزان از تسهیلات فراغتی در محل زندگی بانوان	لزوم جهت‌دهی به نحوه گذران اوقات فراغت	مصوب شورای عالی انقلاب فرهنگی (مصوبه طرح اصلاح الگوی مصرف در خانواده) ۱۳۸۸/۰۹/۰۳
۵	بازنگری و به‌سازی در طراحی فضاها و بهینه‌سازی خدمات دانشگاه با هدف کاهش اختلاط غیرضروری دختر و پسر/ تبیین اخلاق جنسی از دیدگاه اسلام و ارائه راه‌حل‌های اسلامی و اخلاقی برای روابط سالم دانشجویان در فضاهای دانشگاهی و برنامه‌ریزی برای رفع اختلاط‌های غیرضروری در محیط‌های علمی و دانشگاهی	کاهش اختلاط غیرضروری دختر و پسر در دانشگاه‌ها	مصوبات شورای عالی انقلاب فرهنگی (مصوب سند دانشگاه اسلامی) ۱۳۹۲/۰۴/۲۵

محور چهارم: دین‌داری (پایبندی به ارزش‌های دینی)

شاخص دین‌داری در این پژوهش با شش معرف: نماز و روزه، ظاهر اسلامی، کمک به دیگران، حضور در اماکن مذهبی (مساجد و زیارتگاه‌ها)، توکل، قناعت و اعتقاد به رزاقیت خداوند و ابراز اعتقاد به وجود خداوند، سنجیده و بررسی شده است. این بُعد از سبک زندگی اسلامی و معرف ظاهر اسلامی (حفظ و رعایت حجاب)، بیش از سایر ابعاد و شاخص‌ها و معرف‌های آن در اسناد سیاستی مورد توجه قرار گرفته و راهکارهای عملیاتی نیز برای آن، ارائه گردیده است. در برنامه پنجم توسعه که در بهمن‌ماه ۱۳۸۹ ابلاغ گردیده است، به صورت خاص تأکید بر رعایت حجاب،

ترویج و توسعه فرهنگ عفاف و حجاب و همچنین ممنوعیت ترویج ابتذال و بدحجابی مشاهده می‌گردد؛ به گونه‌ای که این مسئله در چندین ماده و تبصره تکرار شده است.

بررسی مصوبات شورای عالی انقلاب فرهنگی نیز نشان می‌دهد که در بهمن‌ماه ۱۳۷۶ اصول و مبانی و روش‌های اجرایی گسترش فرهنگ عفاف، رعایت حکم فقهی حجاب و عدم الزام و اجبار به پوشش چادر مصوب شده اما به نظر می‌رسد و بار دیگر در مردادماه ۱۳۸۴ راهبردهای گسترش فرهنگ عفاف به تصویب رسیده است. مقام معظم رهبری نیز در بیانات و سخنرانی‌های مختلف و متعدد بر لزوم رعایت حجاب اسلامی، تقدیس پوشش چادر و تقدیر از آن تأکید نموده و آن را وسیله تشخیص و آزادی زنان دانسته‌اند. در خصوص سایر معرف‌های دین‌داری، مقام معظم رهبری بیش از مسئولان، نهادها و دستگاه‌های اجرایی، بر لزوم توجه به «رُحَمَاءُ بَيْنَهُمْ»؛ کمک به دیگران، شفقت و مهربانی نسبت به همدیگر، توکل بر خداوند، رزاقیت خداوند و سایر خصایص ایمان به خداوند متعال، تأکید کرده‌اند. گسترش اماکن مذهبی مانند مسجد و نمازخانه، ایجاد سازوکارهای مناسب آموزشی در اماکن زیارتی، افزایش سطح سلامت روانی، آرامش روحی و نشاط معنوی با بهره‌گیری از فضای زیارتگاه‌ها، ارتقای جایگاه و به‌سازی امامزاده‌ها و بقاع متبرکه و تبدیل آن‌ها به قطب‌ها و کانون‌های فرهنگی، اعتقادی و معرفتی موارد دیگری است که ذیل معرف حضور در اماکن مذهبی تعریف می‌شود که در برنامه‌های پنجم و ششم توسعه و مصوبات شورای فرهنگ عمومی، مورد توجه و تأکید قرار گرفته است.

«دین‌داری (پابندی به ارزش‌های دینی)» در اسناد بالادستی جمهوری اسلامی ایران			
ردیف	محتوا (متن) پیام یا سند	تحلیل سیاست	عنوان و تاریخ سند
۱	[پرستار] در باب کمک روحی که گفتیم غمگسار است، روحیه‌بخش است، مهربانی کن است، این یکی از ارزش‌های والای اسلامی است. در اسلام، شفقت و همدلی و مهربانی یکی از دستورهای عمده است. این که در قرآن کریم می‌فرماید «رُحَمَاءُ بَيْنَهُمْ» یعنی با یکدیگر مهربانند، رحیمند، این فقط مربوط به بیمارها نیست،	کمک به دیگران	بیانات در سخنرانی تلویزیونی به مناسبت ولادت حضرت زینب(س) و روز پرستار در تاریخ ۱۳۹۹/۰۹/۳۰

	مربوط به همه است. همه باید نسبت به همدیگر با شفقت باشند، با مهربانی باشند؛ این کاری است که پرستار انجام می‌دهد. پرستارها برای این کار، خودشان را، روحیه‌شان را آماده می‌کنند، خسته هم می‌شوند؛ این کار، خیلی خسته‌کننده هم هست اما در عین حال تحمل می‌کنند؛ آنجایی که باید لبخندی بزنند به بیمار، لبخند می‌زنند. این یکی از مهم‌ترین ارزش‌های اسلامی و از توصیه‌های اسلامی است. واقعاً تلاش برای کاهش آلام یک انسان، جزو زیباترین مناظر زندگی انسان‌ها است.		
۲	برادران! باید با خدا باشیم، تا خدای متعال به ما کمک کند. «من کان لله کان الله له». اگر برای خدا بودیم و نیت کردیم و تصمیم گرفتیم و حرکت نمودیم، خدای متعال اراده‌اش را در جهت پیشرفت ما قرار خواهد داد، و آن وقت همه‌ی قوانین عالم با ما همراه خواهد شد.	توکل به خداوند	بیانات در دیدار جمعی از فرماندهان نیروی زمینی سپاه در تاریخ ۱۳۷۰/۰۲/۲۱
۳	طراحی، تولید، توزیع و صدور خدمات و محصولات فرهنگی، هنری و سینمایی، رسانه‌ای، صنایع دستی که موجب ترویج فرهنگ برهنگی، بدحجابی و بی‌حجابی و ابتذال باشند، ممنوع است. کمک به تعمیق ارزش‌های انقلاب اسلامی و توسعه فرهنگ و تفکر بسیجی از طریق تشکیل هسته‌های تربیتی، غنی‌سازی اوقات فراغت، توسعه فرهنگ ارزشی و استفاده از نخبگان بسیجی برای مشاوره و تولید فکر، توسعه فرهنگ عفاف و حجاب، آشنایی با مبانی اندیشه حضرت امام (ره) با اجرای طرح‌های دانشجویی، دانش‌آموزی، اقشار و رده‌های مقاومت بسیج. پشتیبانی از رده‌های مقاومت بسیج جامعه زنان به‌ویژه در فعالیت‌های مربوط به توسعه فرهنگ عفاف و حجاب و تحکیم بنیاد خانواده	ظاهر اسلامی	برنامه پنجم توسعه ۱۳۸۹/۱۰/۱۵
۴	کلیه دستگاه‌های اجرایی، مراکز آموزشی، بیمارستان‌ها و مراکز درمانی، مجموعه‌های ورزشی، مجتمع‌های رفاهی،	گسترش اماکن مذهبی مانند مسجد	برنامه پنجم توسعه ۱۳۸۹/۱۰/۳۰

	و نمازخانه، ترویج فرهنگ تقید به برپایی نماز	تفریحی و مجتمع‌های تجاری اعم از دولتی یا غیردولتی، موظفند نسبت به احداث یا اختصاص و نگهداری فضای کافی و مناسب برای مسجد یا نمازخانه اقدام نمایند.
۵	گسترش اماکن مذهبی مانند مسجد و نمازخانه	سازمان جنگل‌ها، مراتع و آبخیزداری کشور و شهرداری‌ها موظفند نسبت به احداث یا اختصاص فضای کافی و مناسب برای مسجد یا نمازخانه در بوستان‌های ملی و بوستان‌های شهری اقدام کنند.
۶	گسترش اماکن مذهبی مانند مسجد و نمازخانه	وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی مکلف است به منظور ارتقای کارکرد فرهنگی و هنری مساجد، برقراری عدالت فرهنگی و ترویج فرهنگ اسلامی و جذب جوانان و نوجوانان به مساجد، با رعایت موازین اسلامی ترتیبی اتخاذ نماید تا کلیه مساجد شهری و روستاهای بالای هزار نفر جمعیت از کانون‌های فرهنگی و هنری بر اساس بودجه سنواتی برخوردار گردند.
۷	توجه به رعایت احکام اسلامی در پوشش و رعایت حکم فقهی حجاب	در ترویج فرهنگ عفاف و حجاب باید به نوع کار و شرایط مقتضیات محیط زندگی و خصوصیات اقلیمی و سنت‌ها و آداب محلی و منطقه‌ای مربوط به لباس و پوشش، با رعایت اصل حکم فقهی حجاب توجه شود و ضمن قائل شدن حرمت و احترام برای چادر به عنوان کامل‌ترین و رایج‌ترین نوع حجاب و تشویق آن به دور از افراط و تفریط، از الزام همگان به استفاده از یک نوع، رنگ و شکل خاص خودداری شود. (مراکز اداری، آموزشی و درمانی تابع ضوابط خاص خود می‌باشند).
۸	تأکید بر افزایش سطح آگاهی جوانان در خصوص حفظ حدود حجاب و تبیین فلسفه فرهنگ حجاب	ارتقاء سطح آگاهی جوانان در خصوص ارتباطات صحیح انسانی و اخلاقی بین آنها و حفظ حدود عفاف و حجاب در جامعه و خانواده/ تبیین فلسفه و پیامدهای مثبت فرهنگی اجتماعی، روانی و اخلاقی عفاف و حجاب در عرصه‌های مختلف زندگی و اثرات منفی عدم رعایت آن در سست کردن بنیان‌های اخلاقی خانواده و جامعه

۹	اهتمام بر ارزش های معنوی و فرهنگ سازی و حفظ حرمت زن مسلمان در برنامه ها و فعالیت های بین المللی با تأکید بر نقش عفاف و حجاب در روابط اجتماعی زنان.	تأکید حفظ و رعایت حجاب	مصوبات شورای عالی انقلاب فرهنگی (سیاست های فعالیت های بین المللی زنان) ۱۳۸۲/۰۲/۱۶
۱۰	لازم است توجه عموم افراد، خصوصاً جوانان به نقش عفاف و حجاب در ایجاد هویت فرهنگی و ملی مستقل برای کشور و ملت و همچنین به آثار مثبت سیاسی این استقلال جلب و مقاسد دشمنان در ترویج فرهنگ برهنگی که خود یکی از راههای تهاجم فرهنگی است با ذکر شواهد و نمونه های تاریخ تشریح شود.	تأکید بر تشریح پیامدهای فرهنگ برهنگی در راستای درونی سازی فرهنگ عفاف و حجاب	مصوبات شورای عالی انقلاب فرهنگی (اصول و مبانی و روشهای اجرایی گسترش فرهنگ عفاف) ۱۳۷۶/۱۱/۱۴
۱۱	حجاب یک حکم شرعی و یک مسئله قانونی است و در این زمینه باید در درجه اول، دستگاه های دولتی و حکومتی و مدیران آنها مراقبت کنند تا بر اساس قانون عمل شود.	رعایت حجاب و پوشش ظاهری	بیانات در دیدار رئیس جمهور و اعضای هیئت دولت ۱۳۹۸/۰۵/۳۰
۱۲	امروز پرچم استقلال هویتی و فرهنگی زنان در دست زنان ایرانی است؛ امروز بانوان ایرانی با حفظ حجاب، استقلال هویتی خودشان و استقلال فرهنگی خودشان را دارند اعلام می کنند و به دنیا صادر می کنند؛ یعنی دنیا سخن جدیدی دارد می شنود. امروز ما در داخل کشور، مفتخریم به حجاب زنانمان؛ زنان ما با چادر — که یک حجاب ایرانی است؛ چادر، حجاب ایرانی است — و با حجاب اسلامی، به بالاترین رتبه های علمی رسیده اند، به بالاترین رتبه های هنری و فرهنگی رسیده اند، جزو برجسته ترین ها شدند، در مسائل اجتماعی اثرگذاری کردند.	رعایت حجاب و پوشش ظاهری	بیانات در دیدار مداحان اهل بیت (ع) ۱۳۹۶/۱۲/۱۷
۱۳	دیدید در وصیت نامه های شهدا چقدر درباره ی حجاب توصیه شده؛ خب، حجاب یک حکم دینی است؛ این آرمان شهدان فراموش نشود.	رعایت حجاب و پوشش ظاهری	بیانات در دیدار اعضای ستادهای برگزاری کنگره شهدای استان های

کهنگیلویه و بویراحمد و خراسان شمالی ۱۳۹۵/۰۷/۰۵			
بیانات در دیدار جمعی از مداحان سراسر کشور ۱۳۹۱/۰۲/۲۳	رعایت حجاب و پوشش ظاهری	حجاب مایه تشخص و آزادی زن است؛ برخلاف تبلیغات ابلهانه و ظاهرینانه‌ی مادی‌گرایان، مایه اسارت زن نیست.	۱۴
مصوبات شورای عالی انقلاب فرهنگی (مصوبه سند تحول بنیادین آموزش و پرورش) ۱۳۹۰/۱۰/۰۶	تأکید بر رعایت حجاب و پوشش مناسب	اتخاذ تدابیر مناسب جهت جذب، تربیت و به‌کارگیری نیروی انسانی شایسته و متعهد و عامل به رعایت حیا، عفاف و پوشش مناسب در کلیه مراکز اداری و آموزشی / برنامه‌ریزی به منظور اقتناع فکری دانش‌آموزان برای پذیرش قلبی و درونی حیا، عفاف، حجاب و عمل به آن با تبیین دیدگاه اسلام	۱۵
مصوبات شورای عالی انقلاب فرهنگی (مصوب سند دانشگاه اسلامی) ۱۳۹۲/۰۴/۲۵	تأکید بر تبیین فرهنگ حجاب و عفاف در دانشگاه‌ها	تشویق دانشگاهیان فعال دارای نوآوری و ابتکار در جهت ترویج و زمینه‌سازی فرهنگ عفاف و حجاب / تبیین آثار مثبت و سازنده حجاب و عفاف در رشد علمی و اخلاقی جامعه در جهت اقتناع جوانان دانشجوی و درونی‌سازی حجاب و آگاهی بخشی در مورد آثار و پیامدهای منفی ترویج اخلاق جنسی غربی	۱۶
سیاست‌های کلی خانواده؛ ابلاغ شده به قوای سه‌گانه ۱۳۹۵/۰۶/۱۳	تأکید بر ارتباط با مساجد	برجسته کردن کارکردهای ارتباط خانواده و مسجد برای حفظ و ارتقاء هویت اسلامی و ملی و صیانت از خانواده و جامعه.	۱۷
بررسی شیوه‌های افزایش و کارآیی مساجد مصوب شورای فرهنگ عمومی ۱۳۸۱/۰۷/۱۶	تأکید بر حمایت دولت از مسجد	زمینه حمایت دولت از نهاد مسجد فراهم گردد تا نیاز معنوی و دینی مردم تدارک شود.	۱۸
راهکارهای اجرایی گسترش فرهنگ عفاف و حجاب مصوب شورای فرهنگ عمومی ۱۳۸۴/۱۰/۱۳	تأکید بر اهمیت موضوع حجاب و رعایت آن در جامعه	در اولویت قراردادن موضوع حجاب و عفاف در برنامه‌های دستگاه‌های اجرایی کشور برای مقابله با روند فزاینده بدحجابی / وضع قوانین و مقررات لازم برای اصلاح وضعیت پوشش در جامعه / استفاده از ظرفیت	۱۹

	سازمان‌های فرهنگی غیردولتی و خصوصی جهت ترویج فرهنگ عفاف و حجاب	
۲۰	تعمیق فرهنگ عمل به احکام اسلامی با ایجاد سازوکارهای مناسب آموزشی در اماکن زیارتی/افزایش سطح سلامت روانی، آرامش روحی و نشاط معنوی با بهره‌گیری از فضای زیارتگاه‌ها/ارتقای جایگاه و به‌سازی امامزاده‌ها و بقاع متبرکه و تبدیل آن‌ها به قطب‌ها و کانون‌های فرهنگی، اعتقادی و معرفتی	استفاده از ظرفیت اماکن مذهبی و زیارتگاه‌ها برنامه ارتقای فرهنگ زیارت و گردشگری مذهبی مصوب شورای فرهنگ عمومی کشور ۱۳۹۷/۰۴/۲۶

برای پاسخگویی به سؤال تحقیق، چهار شاخص سبک زندگی شامل؛ مصرف (فرهنگی، خوراک، پوشش)، اوقات فراغت (ارتباط با جنس مخالف، شرکت در پارتی، مسافرت، ارتباط با دوستان و حضور در مهمانی خانوادگی)، مدیریت بدن (آرایش موی سر، ورزش برای تندرستی، استفاده از زیورآلات و جراحی زیبایی) و دین‌داری (نماز و روزه، ظاهر اسلامی، کمک به دیگران، حضور در اماکن مذهبی (مساجد و زیارتگاه‌ها)، توکل، قناعت و اعتقاد به رزاقیت خداوند و ابراز اعتقاد به وجود خداوند) بوده و واضح است که برخی از معرف‌های چهار شاخص مذکور، در سطح کلان و اسناد بالادستی مورد توجه قرار نگرفته است. جهت‌گیری اصلی این پژوهش، کاربردی و هدف آن، اکتشافی بوده که با استفاده از روش اسنادی، اطلاعات مورد نیاز گردآوری شده و مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفته است. پژوهش‌مبنایی با استفاده از رویکرد توصیفی - تحلیلی نوشته شده و داده‌ها نیز با استفاده از تکنیک تحلیل مضمون استخراج شده‌اند. نتایج به‌دست آمده در این پژوهش، نشان می‌دهد که به‌صورت خاص، مصرف فرهنگی در برنامه‌های اول تا چهارم توسعه (۱۳۶۸ تا ۱۳۸۳) خیلی مورد توجه نبوده و تنها بر استفاده از رسانه‌های داخلی، تأکید شده است. از سال ۱۳۷۰، ترویج فرهنگ استفاده از سینما و همگانی کردن آن، افزایش تولیدات سینمایی و هنری، حمایت از مراکز تولیدکننده موسیقی ایرانی، حمایت از فیلم‌های مکتبی و غنی، ممانعت از ترویج ابتذال در محصولات سینمایی، ترویج فرهنگ کتابخوانی در زمینه‌های مختلف و برای گروه‌های سنی متفاوت مورد توجه و تأکید قرار گرفته است. یافته‌های این بخش با فرخی (۱۳۹۹) و یزدی (۱۴۰۰) مشابهت دارد. شاخص اوقات فراغت بسیار کمتر از سایر شاخص‌های

سبک زندگی اسلامی، در اسناد سیاستی مورد توجه قرار گرفته و تنها یک معرف آن که ارتباط و اختلاط با جنس مخالف است، مورد تأکید بوده است و به‌نظر می‌رسد به دلیل جنبه حرام بودن آن در احکام دینی است. شاخص دین‌داری و معرف ظاهر اسلامی (با تأکید بر حفظ و رعایت حجاب) بیش از سایر شاخص‌های سبک زندگی اسلامی - ایرانی، مورد توجه و تأکید قرار گرفته و مصرف فرهنگی، مدیریت بدن (معرف ورزش) و اوقات فراغت (معرف اجتناب از اختلاط و ارتباط با جنس مخالف) در درجه دوم تا چهارم اهمیت قرار داشته‌اند.

بررسی‌های انجام‌شده همچنین نشان می‌دهد که در برنامه ششم توسعه که ۱۴ اسفندماه ۱۳۹۵ تصویب شده و باید در سال‌های ۱۳۹۶ تا ۱۴۰۰ اجرایی می‌شد، برای اولین بار از واژه سبک زندگی اسلامی - ایرانی استفاده شده و بر محوریت تقویت و تحکیم جامعه‌ای خانواده‌محور و تقویت و تحکیم و تعالی خانواده و کارکردهای آن، تأکید شده است. در همین برنامه، صدا و سیما نیز مکلف به ترویج ازدواج، ضد ارزش‌بودن طلاق و آسیب‌های اجتماعی آن برای زوجها و فرزندان، فرهنگ افزایش پابندی زوجها به خانواده و حفظ حرمت خانواده به‌عنوان محورهای اصلی سبک زندگی اسلامی - ایرانی، در برنامه‌های خود شده است. مصوبه مبانی، اصول و الزامات پیاده‌سازی برنامه جامع سبک زندگی اسلامی - ایرانی که در تاریخ ۱۰ آبان‌ماه ۱۴۰۱ توسط شورای عالی انقلاب فرهنگی به تصویب رسیده، جامع‌ترین اقدام این نهاد سیاست‌گذار در حوزه سبک زندگی اسلامی - ایرانی و چگونگی انجام اقدامات لازم در ساحت‌های مختلف آن و در سطح کلان است اما به نظر می‌رسد اقدامات خاصی در راستای اجرایی کردن بندهای این مصوبه نیز تاکنون انجام نشده است. یکی از بندهای سیاست‌های کلی جمعیت که در تاریخ ۳۰ اردیبهشت‌ماه ۱۳۹۳ ابلاغ شده نیز تأکید بر ترویج و نهادینه‌سازی سبک زندگی اسلامی - ایرانی و مقابله با ابعاد نامطلوب سبک زندگی غربی است که به‌صورت کلی بیان شده است. ارتقاء سلامت روانی جامعه با ترویج سبک زندگی اسلامی - ایرانی، تحکیم بنیان خانواده، رفع موانع تنش‌آفرین در زندگی فردی و اجتماعی، ترویج آموزش‌های اخلاقی و معنوی و ارتقاء شاخص‌های سلامت روانی نیز یکی از بندهای سیاست‌های کلی سلامت بوده که در تاریخ ۱۸ فروردین‌ماه ۱۳۹۳ ابلاغ شده است. هر چند سال، یک مصوبه با موضوع حجاب و عفاف در شورای فرهنگ عمومی کشور به تصویب رسیده و آخرین آن، راهبرد سه‌پایه برای تحول در اجرایی‌سازی مصوبات حجاب و عفاف با محوریت

زیست عقیقانه مورخ ۳۰ آذرماه ۱۴۰۰ است که مشاهده عینی و بررسی‌های میدانی به‌خوبی عدم توجه به این مصوبات و بیانیه‌ها یا ناکارآمد بودن راهکارها و راهبردهای تجویزی را به‌وضوح نشان می‌دهد.

نتیجه‌گیری و پیشنهادها

پژوهش حاضر با عنوان "تحولات سیاست‌گذاری سبک زندگی ایرانی - اسلامی در جمهوری اسلامی ایران: تحلیل اسناد بالادستی (۱۳۶۸ تا ۱۴۰۱)" در پی پاسخگویی به این سؤال انجام شده است که "کدام‌یک از شاخص‌های سبک زندگی ایرانی - اسلامی در اسناد بالادستی جمهوری اسلامی از سال ۱۳۶۸ تا ۱۴۰۱ مورد توجه قرار گرفته و سیر تحولات سیاست‌گذاری در این حوزه، چگونه بوده است؟" برای پاسخگویی به این سؤال، چهار شاخص‌های سبک زندگی در اسناد بالادستی سال‌های مذکور، مورد تحلیل و واکاوی قرار گرفته است. یافته‌های پژوهش نشان می‌دهد که از سال ۱۳۶۸ تا سال ۱۳۹۵ تنها برخی از شاخص‌ها و معرف‌های سبک زندگی - بدون اشاره به نسبت آن - مورد تأکید و توجه قرار گرفته و در برنامه ششم توسعه برای نخستین بار از واژه سبک زندگی اسلامی - ایرانی با محوریت خانواده، استفاده شده است.

با توجه به مطالب مذکور، چند مسئله قابل استنباط است؛ ۱- نهادهای سیاستگذار از ابتدای انقلاب اسلامی تاکنون، ذهنیت مشترکی نسبت به مسئله «سبک زندگی ایرانی - اسلامی» ندارند، ۲- سبک زندگی ایرانی - اسلامی در اسناد بالادستی کشور - به‌جز بیانات مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) - محوریت و اولویت ندارد، ۳- در برنامه‌ها و مصوبات نهادهای سیاستگذار، تنها به ذکر عناوین و پیشنهادات کلی و دور از ذهن بدون توجه به لوازم و ضمانت اجرایی آن، بسنده شده است، ۴- روند توجه به سبک زندگی ایرانی - اسلامی، تقلیل‌گرایانه بوده و از جامعیت لازم، برخوردار نبوده است.

فهرست منابع

- ۱- خامنه‌ای، آیت‌الله‌العظمی سیدعلی. برگرفته از <https://farsi.khamenei.ir>
- ۲- توحیدلو، سمیه. ذاکری، علیرضا. (۱۴۰۰)، سبک زندگی در برنامه‌های توسعه بعد از انقلاب: تعارض اقتصاد و فرهنگ؛ شکاف در سیاست، جامعه‌پژوهی فرهنگی، سال دوازدهم، شماره دوم، تابستان ۱۴۰۰
- ۳- ذکایی، محمدسعید. شفیعی، سمیه‌سادات. (۱۳۸۹)، کالبدشکافی سیاستگذاری فرهنگی جمهوری اسلامی ایران در حوزه سبک زندگی دختران جوان، فصلنامه انجمن ایرانی مطالعات فرهنگی و ارتباطات، سال ششم، شماره ۲۰، پاییز ۱۳۸۹
- ۴- قاسمی شوب، محمد. نبوی، سیدمجید. (۱۴۰۱)، بررسی سبک زندگی از منظر آیت‌الله خامنه‌ای با تأکید بر رویکرد، مبنا و نحوه اجرا، فصلنامه علمی قرآن و علوم اجتماعی، سال دوم، شماره ۱، بهار ۱۴۰۱
- ۵- سراج‌زاده، سیدحسین. باقری، لیلا. (۱۳۹۶)، تحلیل نظام‌مند پژوهش‌های سبک زندگی بعد از دهه ۸۰، مطالعات فرهنگ - ارتباطات؛ دوره هجدهم، شماره سی‌وهفتم، بهار ۱۳۹۶
- ۶- وحید، مجید. (۱۳۸۰)، درآمدی بر سیاست‌گذاری عمومی، مجله دانشکده حقوق و علوم سیاسی، شماره ۵۲، تابستان: ۱۸۵-۲۱۷
- ۷- حاجیانی، ابراهیم. قهرمانی‌نژاد شایق، بهاء‌الدین. (۱۳۹۳)، امکان‌سنجی تحقق سبک زندگی دینی (اسلامی) در جامعه ایران (براساس سه اثر مفاتیح‌الحیاء، الحیاء و سراج‌الشیعه)؛ مطالعات و تحقیقات اجتماعی در ایران، دوره ۳، شماره ۴، زمستان ۱۳۹۳: ۵۳۸-۵۱۳
- ۸- فولادی، محمد. (۱۳۹۲)، سبک زندگی دینی؛ جامعه و انسان دینی، معرفت؛ سال بیست‌ودوم، شماره ۱۸۳، خرداد ۱۳۹۳: ۷۰-۵۱ (ویژه سبک زندگی اسلامی)
- ۹- ادگار، اندرو. و سجویک، پیتر. (۱۳۸۷)، مفاهیم بنیادی نظریه فرهنگی، ترجمه مهران مهاجر و محمد نبوی، انتشارات آگه، تهران، چاپ اول
- ۱۰- ساروخانی، باقر. (۱۳۸۰)، درآمدی بر دایره‌المعارف علوم اجتماعی، انتشارات کیهان، تهران، چاپ سوم
- ۱۱- بیرو، آلن. (۱۳۸۰)، فرهنگ علوم اجتماعی، ترجمه باقر ساروخانی، انتشارات کیهان، تهران، چاپ چهارم
- ۱۲- کرمی، الهام. ساروخانی، باقر. (۱۳۹۳)، بررسی جامعه‌شناختی سبک زندگی در سینمای ایران پس از انقلاب (فیلم‌های اجتماعی پر فروش دهه ۱۳۸۰)، جامعه‌پژوهی فرهنگی؛ دوره ۵، شماره ۱، شماره پیاپی ۱، خرداد ۱۳۹۳
- ۱۳- شجاعی‌زند، علیرضا. (۱۳۸۴)، مدلی برای سنجش دینداری در ایران، مجله جامعه‌شناسی ایران، دوره ششم، شماره ۱، صص ۶۶-۳۴
- ۱۴- گیدنز، آنتونی. (۱۳۹۱)، تجدد و تشخیص (جامعه و هویت شخصی در عصر جدید)، ترجمه ناصر موفقیان، نشر نی، تهران، چاپ هفتم.

۱۵— فرخی، میثم. (۱۳۹۴)، واکاوی سیر سیاست‌گذاری فرهنگی مسجد در دهه دوم انقلاب اسلامی (۱۳۷۸ - ۱۳۶۸): تحلیل اسناد بالادستی جمهوری اسلامی ایران، فصلنامه راهبرد اجتماعی فرهنگی، سال پنجم، شماره

هجدهم

- ۱۶— مولر، پیر. (۱۳۷۸)، سیاست‌گذاری عمومی، ترجمه حمیدرضا ملک‌محمدی، تهران، دادگستر
- ۱۷— الوانی، سیدمهدی، شریف‌زاده، فتاح. (۱۳۸۸)، فرآیند خط‌مشی‌گذاری عمومی، تهران، دانشگاه علامه طباطبائی
- ۱۸— اشتریان، کیومرث. (۱۳۹۱)، مقدمه‌ای بر روش سیاست‌گذاری فرهنگی، تهران، انتشارات جامعه‌شناسان
- ۱۹— جمشیدی، مهدی. (۱۳۹۲)، اصلاح‌طلبی سکولار، نشر ستوس، تهران، چاپ اول
- ۲۰— فاضلی، محمد. (۱۳۸۲)، مصرف و سبک زندگی، صبح صادق، تهران، چاپ اول
- ۲۱— وبلن، تورستین. (۱۳۸۶)، نظریه طبقه تن‌آسا، ترجمه فرهنگ ارشاد، نشر نی، تهران، چاپ دوم
- ۲۲— گیدنز، آنتونی (۱۳۹۱). تجدد و تشخیص (جامعه و هویت شخصی در عصر جدید)، ترجمه ناصر موفقیان،

نشر نی، تهران، چاپ هفتم

۲۳— طالبان، محمدرضا (۱۳۸۹). پیمایش ملی سنجش دینداری ایرانیان، جهاد دانشگاهی

۲۴. University Press 2001, 6th edition.

۲۵. Press 2006.

Developments in Iranian-Islamic Lifestyle Policymaking in the Islamic Republic of Iran: An Analysis of Upstream Documents (1368–1401/1989–2022)

Elham Karami ^۱ | Meysam Farokhi ^۲

Abstract

Lifestyle is one of the most important dimensions of Islamic civilization and, in a sense, its true and principal part. Since 1391 (2012), with the special emphasis of the Supreme Leader, it has attracted attention and become the subject of many studies. In the present study, developments in lifestyle policymaking in the Islamic Republic of Iran during 1368–1401 (1989–2022) are examined and analyzed in policy and upstream documents. The lifestyle indicators in this study were consumption (cultural, food, and clothing), leisure time, body management, and religiosity. The main orientation of this research is applied, and its purpose is exploratory. Using a documentary method, the required information was collected and analyzed. The basic research was written using a descriptive-analytical approach, and the data were extracted using thematic analysis. The results of this study show that, specifically, cultural consumption in the First to Fourth Development Plans (1368–1383/1989–2004) was not given much attention, and only emphasis was placed on the use of domestic media. From 1370 (1991), emphasis has been placed on promoting a culture of cinema attendance, increasing cinematic and artistic production, supporting centers that produce Iranian music, supporting ideological and rich films, preventing the promotion of vulgarity in cinematic products, and promoting a culture of reading in various fields and for different age groups. The indicator of religiosity and Islamic appearance has received more attention and emphasis than other indicators, while cultural consumption, body management, and leisure time ranked second to fourth in importance.

Keywords: culture, cultural policymaking, lifestyle, upstream documents.

^۱. Assistant Professor, PhD student in Cultural Policymaking, Imam Hossein University, Email madineh313@gmail.com

^۲. Associate Professor, Department of Communication and Cultural Studies, Refah College, Tehran.